

magyar társadalom, amit szerzőnk az egykorú irodalomból s főleg a költészetből vett számos idézettel igazol. A XVIII. század második felében alig van jelentékenyebb tollforgató, aki valamilyen formában kifejezést nem adna nemtetszésének az asszonyok új szerepe és viselkedése miatt. A kor eszméinek hatása alatt kinevelődött magyar női típus tehát sokkal kevésbé harcolta ki magának jogait és elismertetését, mint például ma, másfél századdal később, napjaink amerikai flapper-típusa, pedig milyen csillagászati távolságban áll voltaképp egymástól a szóban forgó kétféle *modern* nőiség.

Könyvének utolsó részében végül szerzőnk a magyar nőknek az új eszmék hatása alatt, a XVIII. század végén kialakult sorsát rajzolja meg, a 90-es évek közéletében s — ami bennünket főként érdekelhet — a szellemi életben. Ismét néhány érdekes magyar női élet képe vonul fel előttünk a rendelkezésre álló források gazdagságából s ad életelevenységet szerzőnk előadásának.

Nem érdektelen az a — talán az idevágó források szűkszávsága miatt — rövid kis fejezet is, mely a nép asszonyainak XVIII. századi szerepéről szól, kik éppúgy, mint a jobbágyság férfitagjai, számba sem vett elhanyagoltjai, senkije a társadalomnak. Ez a kissé vázlatos fejezet is megérdemelte volna, ha általában lehetséges, a részletes kidolgozást.

Bobula Ida nagy körültekintése és kutatása óriási mennyiségű anyagot gyűjtött össze címbeli tárgyáról, vezető eszméi fonálán szépen organizálta az anyagot s *Eredmények* cím alatt jól összefoglalta könyve végén a tanulságokat, melyeknek a magyar neveléstörténet föltétlenül nagy hasznát látja. A tanulmány értékes terméke a magyar nőiség irodalmának. *Gyulai Agost.*

I. **Le Bureau International d'Éducation en 1933—34. Rapport du directeur.** Genève, 1934. 31 l. (Publications du B. I. E. No. 36.)

II. **IIIe Conférence Internationale de l'Instruction Publique, Genève, 1934.** Procès-Verbaux et Résolutions. Genève, 1934, 182 l. (Publications du B. I. E. No. 37.)

I. *Jean Piaget*, genfi egyetemi tanár és az ottani nemzetközi oktatásügyi hivatalnak igazgatója, rendszeres áttekintésben számol be ennek az immár világszerte elismert jelentős intézménynek lefolyt évi működéséről. Felette öröndetes és biztató ténynek minősíti, hogy újabban a svájci államszövetség és Portugália is belépett a rendes tagok sorába. A hivatalnak mindjobban kiszélesülő tevékenysége az anyagi eszközök fokozását is kívánatosá teszi. A tagállamokkal, személyi képviselőkkel, közoktatásügyi minisztériumokkal, úgyszintén a Nemzetek Szövetségével és a Munkaügyi Nemzetközi Hivatallal való közvetlen kapcsolatok állandóan szaporodnak és mélyülnek: az oktatásügyi körkérdésekre 47, illetőleg 55 ország válaszolt, a beérkezett hivatalos jelentések 35-ről (1933) 53-ra emelkedtek (1934), a hivatalnak 530 pedagógiai folyóirat jár, kiadványainak terjedelme a megelőző év 1546 lapjáról 1728 lapra emelkedett. Érdekesnek és a hivatal működésére jellemzőnek tartjuk az igazgatónak következő megállapítását: „Egyetemességre irányuló törekvéseink nem célozzák a közoktatásügy egyenlősítését, mert mi arra törekszünk, hogy minden országot

tájékoztassunk és minden állam pedagógiai gazdagságát értékesítsük. A nevelés- és oktatásügy haladását nem az biztosítja, ha bármit bárkire ráerőszakolunk, hanem a pedagógiai tapasztalatok eredményeinek kicserélése“ (10. l.). Magának az intézménynek rendeltetésére jellemző még Marcel Nynsnek, a belga közoktatásügyi minisztérium főtitkáranak és a kongresszus elnökének (1. alább) következő nyilatkozata: „Ez az intézmény nem önkényes kezdeményezésnek eredménye, hanem bebizonyosodott szükségletnek felel meg, élő és hasznos intézmény.“

II. Ez a kötet részletesen beszámol a svájci államszövetség elnökének meghívására 1934 július 16—20-ig Genfben megtartott III. nemzetközi közoktatásügyi kongresszusról, amelyen 37 kormány képviselője vett részt, Magyarországot Baranyai Zoltán követségi tanácsos képviselte, aki a július 19-i ülésen beterjesztette a magyar közoktatásügyi minisztérium jelentését. Nem volt képviselve: Nagybritannia (Írország kivételével), Oroszország, Jugoszlávia, Brazília, Mexikó. A kongresszus napirendje a minisztériumok jelentésein kívül* három időszerű oktatásügyi kérdést ölelt fel (1. alább): az ezekről szóló részletes tárgyalásokat jegyzőkönyv alakjában és összefoglaló szakjelentésekben közli e kötet, végül az elfogadott határozatokat, amelyeket a kongresszus igen bölcsen csupán ajánlásoknak (*recommandations*) minősít, amit jogi és tárgyi szempontból eredményesebbnek és illetékesebbnek, üdvösebbnek tart. Ez utóbbiak közül térszűke miatt csak egy-két fontosabbat ragadunk ki: 1. *Iskolakötelezettség és meghosszabbítása*: Jóllehet az iskolakötelezettség tartama országonként változó, kívánatos, hogy az legalább hét évre terjedjen, noha egyes államok már ezen is túlmentek. Az iskolázás meghosszabbítása során olyan tanítási módszerek alkalmazandók, amelyek számolnak a növendékek életkorával kapcsolatos lélektani feltételekkel. 2. *Középiskolába való felvétel*: A hátrányok lehető kiküszöbölése érdekében kívánatos, hogy a népiskola utolsó osztályában a tanító, az orvos és a pályaválasztási tanácsadó közreműködésével tájékoztassák a tanulókat, akiknek sorsát azután a szülők döntsék el. A kiválasztás, illetőleg a középiskolába való felvétel dolgában az osztálybizonyítványon és a tanítók szerkesztette egyéni lapokon kívül tudományos vizsgálatnak van helye az elsajátított ismeretek és a tanulmányok folytatására szükséges képességek kipuhatolására nézve. 3. *Megtakarítások az oktatásügy terén*: A kormányok figyelmét felhívják azokra a komoly következményekre, amelyek az oktatásügy terén foganatosított megtakarításokat nyomon követik, és ezért ajánlják, hogy megtakarításokat inkább olyan területeken hajtsanak végre, amelyek kevésbé veszélyeztetik az anyagi és szellemi haladást. A tanárszemélyzet illetményeinek csökkentése komolyan hátráltatja olyan kiváló utánpótlás kialakulását, amelyre nyugodtan bízhatnók a haza jövőjét. Az osztályok tanulólétszámát csak annyira szabad emelni, hogy azáltal ne szenvedjen kárt a tanítás és a növendékek egészsége. Mint látható, csupa jóra való tanács, amelyek azonban nálunk is a pedagógiai törekvések síkján szerepelnek. *kf.*

* Ezeket az 1933/34. évi pedagógiai mozgalmakat feltüntető hivatalos jelentéseket az *Annuaire international de l'Education et l'Enseignement* 1935 című évkönyv fogja közölni.